

Το ψυχαναλυτικό ντιβάνι στον 21^ο αιώνα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ του Ζακ-Αλέν Μιλέρ στην εφημερίδα Libération, 3 Ιουλίου 1999

Ερίκ Φαβερό : *Τι ρόλο παίζει το ντιβάνι στην ψυχανάλυση;*

Ζακ-Αλέν Μιλέρ: Το ντιβάνι είναι σίγουρα το εμβληματικό αντικείμενο της ψυχανάλυσης. Παράλληλα όμως, δεν καθορίζει το ντιβάνι την ψυχανάλυση. Υπάρχουν αναλύσεις οι οποίες εκτυλίσσονται μια χαρά πρόσωπο με πρόσωπο, με τον ασθενή καθισμένο σε πολυθρόνα. Για ορισμένους ασθενείς, είναι μάλιστα απαραίτητο να γίνεται έτσι. Για παράδειγμα, όταν το ντιβάνι παίρνει [για τον ασθενή] τη σημασία: *βρίσκομαι στο έλεος του άλλου, είμαι παραδομένος στο καπρίτσιο του άλλου*. Είναι μια φαντασίωση. Σε κάθε περίπτωση, είναι βέβαιο ότι ο ασθενής μετακινείται προς τον τόπο του ψυχαναλυτή, ότι βρίσκεται σε θέση αιτήματος, ότι το αίτημα περιλαμβάνει μια παραίτηση, μια ορισμένη υποταγή στον άλλο, και ότι το ντιβάνι μπορεί να αντιπροσωπεύει αυτό.

Ε.Φ.: *Είναι το ντιβάνι, ωστόσο, το αντικείμενο της ψυχανάλυσης;*

Ζ.-Α.Μ.: Το αντικείμενο στη ψυχανάλυση είναι μάλλον ο ίδιος ο ψυχαναλυτής. Μπορεί να πάρει θέση στη σειρά των αντικειμένων σας, δίπλα στο στυλό και το χάπι. Ο Φρόιντ επινόησε ακριβώς αυτό το νέο αντικείμενο, κάποιον ο οποίος είναι ικανός να γίνει αυτό το αντικείμενο. Ένα αντικείμενο πολύ ιδιαίτερο, το οποίο επιτρέπει σε κάποιον άλλο να βιώσει τον εαυτό του ως υποκείμενο, ως κάποιον που μιλάει χωρίς να ξέρει ούτε τι θέλει, ούτε τι λέει, ούτε καν σε ποιον το απευθύνει. Το ντιβάνι αντιπροσωπεύει το κατώφλι αυτού του κόσμου του λυκόφωτος. Αλλά το σκληρό αντικείμενο είναι ο ψυχαναλυτής. Αυτή είναι η καινοτομία. Ενώ, ανέκαθεν η κλινική πρακτική γινόταν στο προσκέφαλο ενός κρεβατιού.

Ε.Φ.: *Το ντιβάνι, επομένως, δεν είναι παρά ένα κρεβάτι;*

Ζ.-Α.Μ.: Μα ναι, το ντιβάνι είναι ένα είδος κρεβατιού. Είναι ένα κρεβάτι που δεν έχει εσωτερικό: δεν μπορείς να γλιστρήσεις μέσα στα σεντόνια, απλώνεσαι σε μια επιφάνεια. Κείτεσαι ενθάδε, με όλες τις περιρρέουσες νεκρικές συνδηλώσεις. Είναι σαν το στίχο του Μποντλέρ : «Ντιβάνια βαθιά σαν τάφοι». Το κρεβάτι είναι συνήθως ο τόπος όπου ξαναβρίσκουμε το σώμα μας, το σώμα που είχαμε ξεχάσει στην ενεργή ζωή, εκεί ξαναβρίσκουμε, επίσης, το σώμα ενός άλλου. Το ντιβάνι είναι αντιθέτως ένα κρεβάτι μονοθέσιο. Καθιστά παρούσα τη διάφυλη σχέση, και ταυτόχρονα κάνει αισθητή την απουσία της. Ίσως να μπορούσαμε να πούμε ότι το

ντιβάνι είναι ένα βεστιάριο όπου αποθέτουμε το σώμα μας, όπου ξεφορτωνόμαστε το ενεργό σώμα, όπου εγκαταλείπουμε επίσης το φανταστικό σώμα, την εικόνα του εαυτού. Απομένει, λοιπόν, ένα τρίτο σώμα, σώμα που είναι το κουρέλι μας, αυτό το απομεινάρι που το υποκείμενο σέρνει μαζί του, και που του είναι τόσο πολύτιμο.

Ε.Φ.: Εν τέλει, το ντιβάνι αποδεικνύεται πιο σημαντικό απ' ό,τι αναμενόταν...

Ζ.-Α.Μ.: Ως έπιπλο, το ντιβάνι είναι σημαντικό, όπως ο σκουπιδοτενεκές του Σάμουελ Μπέκετ. Ενσαρκώνει το εξής παράδοξο: πρέπει να κουβαλήσεις το σώμα σου στη συνεδρία και παράλληλα πρέπει να το απογυμνώσεις. Το ντιβάνι είναι μια μηχανή, μια πολυ-γκιλοτίνα, που ακρωτηριάζει το σώμα από την κινητικότητά του, την ικανότητα του για δράση, το ορθωμένο ανάστημά του, την ορατότητα του. Δίνει υπόσταση στο εγκαταλελειμμένο σώμα, το ρημαγμένο σώμα, το καταβεβλημένο σώμα. Το να ξαπλώνεις στο ντιβάνι, σημαίνει να γίνεσαι καθαρά ομιλών, βιώνοντας ταυτόχρονα τον εαυτό σου σαν σώμα στο οποίο παρασιτεί η ομιλία, καημένο σώμα αρρώστο από την αρρώστια των ομιλούντων.

Ε.Φ.: Τι μέλλον έχει το ντιβάνι;

Ζ.-Α.Μ.: Η τεχνολογία αναπτύσσει καινούριους τρόπους παρουσίας. Η επαφή από απόσταση σε πραγματικό χρόνο έγινε κοινός τόπος στη διάρκεια του [εικοστού] αιώνα. Είτε πρόκειται για το τηλέφωνο, τώρα το κινητό, είτε για το διαδίκτυο, την τηλεδιάσκεψη. Αυτό θα συνεχιστεί, θα πολλαπλασιαστεί, θα είναι πανταχού παρόν. Θα έχει άραγε τελικά η εικονική παρουσία καθοριστική επίπτωση στην ψυχαναλυτική συνεδρία; Όχι. Το να κοιταζόμαστε και να μιλάμε, δεν συνιστά ψυχαναλυτική συνεδρία. Στη συνεδρία, υπάρχουν δύο μαζί, συγχρονισμένοι, αλλά δεν βρίσκονται εκεί για να κοιτάζονται, όπως φανερώνει η χρήση του ντιβανιού. Η συνύπαρξη με σάρκα και οστά είναι απαραίτητη, απλώς και μόνο για να κάνει να αναδυθεί η διάφυλη μη-σχέση. Αν σαμποτάρουμε το πραγματικό, εξαφανίζεται το παράδοξο. Όλες οι μορφές εικονικής παρουσίας, ακόμα και οι πιο εκλεπτυσμένες, θα σκοντάψουν πάνω σ' αυτό.

Ε.Φ.: Συνοψίζοντας, το ντιβάνι θα παραμείνει.

Ζ.-Α.Μ.: Η παρουσία θα παραμείνει. Και όσο πιο κοινότοπη θα γίνεται η εικονική παρουσία, τόσο πιο πολύτιμη θα είναι η πραγματική παρουσία. Συνεπώς, τη μεγάλη αλλαγή, εγώ τη βλέπω κυρίως στις μεταφορές: η επιτάχυνση των μετακινήσεων, η μείωση του κόστους, τώρα που υπάρχουν τα αεροσκάφη μεγάλης χωρητικότητας, το τρένο υψηλών ταχυτήτων, όλα αυτά τα οποία κάνουν το σώμα όλο και

περισσότερο «φορητό». Άλλοτε, για να αναλυθεί κάποιος από τον Φρόιντ έπρεπε να μένει στη Βιέννη ή στο Λονδίνο. Σήμερα, κάποιος μπορεί να κατοικεί στο Μιλάνο ή στο Μπουένος Άιρες και να αναλύεται στο Παρίσι, ή και αντίστροφα. Θα δούμε αύριο μαζικές υπερηχητικές μεταφορές; Αυτό θα σήμαινε την παγκοσμιοποίηση των ντιβανιών.

Μετάφραση: Μαριλένα Μουστάκα

Επιμέλεια: Βλάσης Σκολίδης

Το πρωτότυπο είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

https://www.liberation.fr/cahier-special/1999/07/03/le-divan-xx1-e-siecle-demain-la-mondialisation-des-divans-vers-le-corps-portable-par-jacques-alain-m_278498